

LITTERATURPRISET TILL
ASTRID LINDGRENS MINNE

©Illustration: Björn Berg, Ingrid Vang Nyman, Ilon Wikland.

Läsnyckel till

Boken om allting av Guus Kuijer

Mottagare av Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne 2012

Skreven av Ulf Boëthius (publicerad maj 2012)

LITTERATURPRISET TILL ASTRID LINDGRENS MINNE

Statens kulturråd | Box 27215 | 102 53 Stockholm | Besöksadress Borgvägen 1-5, Stockholm
Tel 08-519 264 00 | Fax 08-519 264 99 | E-post litteraturpris@alma.se | www.alma.se

Om författaren:

Guus Kuijer är född 1942 och växte upp i ett strängt religiöst hem i Amsterdam. Han trivdes inte i skolan men valde ändå att utbilda sig till grundskollärare. 1975 debuterade han som barnboksförfattare med en serie böcker om den nioåriga flickan Madelif. En av de mest uppmärksammade böckerna i serien är den flerfaldigt prisbelönade *Repor i en bordsskiva* (1978, originaltitel *Krassen in het tafelblad*). Sammanlagt har han publicerat ett trettiotal barn- och ungdomsböcker. Flera av böckerna har blivit filmer eller tv-serier.

Kuijers författarskap kännetecknas av en grundläggande respekt för barnet. Han talar till barnet med samma allvar och öppenhet som till en vuxen och väjer inte för svåra ämnen. Böckernas genomgående budskap är tolerans, förståelse och en fördomsfri vidsynthet.

Kuijers engagemang gäller inte bara de sociala frågorna utan också de religiösa. Hans huvudpersoner är öppna för privata existentiella upplevelser och går ibland in i fantasivärldar som är av samma dignitet som verkligheten. Fördomsfriheten och den intellektuella skärpan förenas med filosofiskt djupsinne och en stor estetisk sensibilitet.

Kuijers stora genombrott kom med de fem böckerna om Polleke, utgivna mellan 1999 och 2001. Med en underfundig blandning av allvar och humor låter författaren här sin huvudperson konfronteras med moderna samhällets olika problem och konflikter: Pollekes föräldrar är skilda, pappan är narkoman, hon är kär i en marockansk pojke med en gammaldags kvinnosyn och bästa vän med en flicka vars biologiska pappa är homosexuell. Kuijer moraliserar dock aldrig, utan låter Polleke betrakta världen med sin klara blick, och ger läsaren möjlighet att göra detsamma.

Kuijers två senaste barnböcker är *Boken om allting* (2004, originaltitel *Het boek van alle dingen*) och *Florian Knol* (2006). Den förra, som Kuijer själv sätter högst av alla sina böcker, står i centrum i denna läsnyckel.

Om boken:

Boken om allting handlar om den nioåriga Thomas och utspelas år 1951, i skuggan av andra världskriget. Huvudpersonen är född samma år som Kuijer själv. Thomas far är en auktoritär patriark som fordrar absolut lydnad av både hustru och barn. Vid minsta felsteg får sonen stryk och när hustrun försöker ta honom i försvar blir även hon misshandlad. Om söndagarna går man i kyrkan och bibeln är den enda bok fadern tolererar. Efter måltiderna högläser han ur Gamla testamentets grymma berättelse om Egyptens hemsökelse – som Thomas under misshandeln hoppas skall drabba den tyranniske fadern själv.

Så sker också, i viss mån. Här överskrider boken ibland gränsen mot det fantastiska. När vattnet i Thomas akvarium plötsligt tycks ha förvandlats till blod förstår vi att Thomas har hållt röd saft i vattnet. Men när Thomas ser miljoner grodor utanför huset och de dessutom börjar välla in genom brevlådan vet vi inte vad vi skall tro. Särskilt som även

Thomas granne, ”häxan” fru Van Amersfoort, har sett grodorna: det tycks rent av vara hon som trollat fram dem.

Fru Van Amersfoort förstår vad som pågår i Thomas hem och hjälper honom. Hon låter honom bland annat lyssna på Beethoven – något som han finner så vackert att han plötsligt svävar fritt i luften med sin fåtölj. Fru Van Amersfoort har varit med i motståndsrörelsen under kriget och avskyr brutala tyranner. Nu går hon i spetsen för ett kvinnligt uppror mot Thomas far. Hon skriver ett brev som Thomas lägger i faderns bibel, och när denne med anledning av brevet återigen tänker misshandla sonen sätter Thomas syster Margot plötsligt en kniv mot faderns strupe. Upproret är därmed i full gång.

Trots det mörka ämnet är bokens grundton ljus, och den är full av humor och poesi. Thomas drömmer om att bli lycklig. Första steget mot lycka är att inte vara rädd, säger fru Van Amersfoort, och det är just vad Thomas lär sig under handlingens gång. Grannfrun blir hans föredöme, men han har också stor hjälp av de böcker som hon sätter i händerna på honom – och som ställs i skarp kontrast till faderns stränga bibel. Hon lär honom också att tycka om litteratur som inte betyder någonting alls utan bara skänker livsglädje.

Perspektivet är hela tiden Thomas, som förutom grodor också ser tropiska fiskar i Amsterdams kanaler. Dessutom samtalar han då och då med Jesus. Vi får också läsa de olika tankar och funderingar som Thomas skriver ner i sin dagbok, ”Boken om allting”. Det handlar inte bara om Thomas upplevelser i hemmet och hans kärlek till den sju år äldre och handikappade Elisa. Han älskar nämligen också ord, ”särskilt sådana som han inte förstod”. Thomas upptagenhet av språket går igen i bokens berättande, som har en nästan musikalisk karaktär: författaren låter på ett subtilt sätt fraser och språkliga fragment återkomma, upprepas och varieras ungefär som teman i ett musikstycke.

Att fundera på:

Boken inleds med ett samtal mellan Guus Kuijer själv och Thomas Klopper. Vilken betydelse har denna inledning? Skulle vi ha läst boken på ett annat sätt om den inte funnits?

Beskriv Thomas pappa. Vilka värderingar har han, hur ser han på böcker och musik, hur ser han på människan?

Handlingen utspelas 1951 och andra världskriget skymtar då och då. Vilken roll spelar kriget i berättelsen?

Gränserna mellan verklighet och fantasi överskrids vid olika tillfällen. Kan du ge ytterligare exempel på detta?

Fru Van Amersfoort skildras ibland som om hon inte vore riktigt verklig. Ge exempel.

I första kapitlet berättar Thomas att han sett en hagelstorm som blåst ner alla bladen ur träden. Vilken symbolisk betydelse har denna vision?

Jesus dyker då och då upp i berättelsen. Vad är det som utlöser hans besök? Och vilken funktion har Thomas samtal med honom?

Vilken bild får vi av Jesus? Försök att beskriva honom.

Jesus har likheter med åtminstone vissa andra personer i berättelsen. Vilka då? Och vilka är likheterna?

Vilken bild ger boken av Gud? Hur ser Thomas uppfattning om Gud ut?

Vilka böcker är det som fru Van Amersfoort sätter i händerna på Thomas?

Varför tycker hon att just dessa böcker passar Thomas och vilken roll spelar dessa böcker sedan för honom?

En saga av bröderna Grimm skyntar förbi. Varför just den?

Thomas är intresserad av ord, särskilt sådana som han inte förstår. Ge exempel på detta.

Vilken roll spelar "Boken om allting"? Varför låter författaren Thomas skriva i den vid olika tillfällen?

Berättaren låter fraser och berättelsefragment upprepas och varieras genom berättelsen. Ge exempel på ett antal sådana upprepningar och variationer. Vad är det som upprepas och vad blir effekten?

Läs mer:

Tyvär finns ännu ingenting om Guus Kuijer på svenska. Däremot finns en uppsats på engelska som tar upp *Boken om allting*: Helma van Lierop-Debrauwer, "The power of dialogue: religions in contemporary Dutch novels for children" (i *International research in children's literature* 2009 (2):1, s 115-127).

För den som behärskar tyska finns Regina Hofmann, *Der kindliche Ich-Erzähler in der modernen Kinderliteratur: eine erzähltheoretische Analyse mit Blick auf aktuelle Kinderromanen* (2010). Här behandlas bland annat ett par av Pollekeböckerna.

Denna läsnöckel är skriven av Ulf Boëthius, medlem i juryn för Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne.